

Asiantuntijakuuleminen 15.11.2012, klo 12.30

Lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan tutkimukseen rakennusten kosteus- ja homeongelmista

Allergia- ja Astmaliitto ja Hengityслиitto pitävät Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisussa 1/2012 rakennusten kosteus- ja homeongelmat esitettyä katsausta ja siinä tehtyjä toimenpide-esityksiä merkittävinä ja hyvin perusteltuina ja ne kiirehtivät esitettyjen uudistusten toimeenpanoa.

Liittojen tietämys ja asiantuntemus perustuvat kentältä saataviin kokemuksiin ja tietoihin, sosiaali- ja terveysturvaneuvontaan sekä home- ja kosteusvaurioihin liittyvään, RAY-avusteiseen ohjaukseen ja neuvontaan. Liiton kantoja on selvitetty ja perusteltu yksityiskohtaisesti tämän lausunnon liitteissä.

Tärkeimpinä ja ajankohtaisimpina asioina liitot pitävät

- asiallista ja asiantuntevaa keskustelua home- ja kosteusvaurioista, niiden syistä, seurauksista ja ennalta ehkäisystä, ja sitä tavoitetta, että poliittiset päättäjät havahtuvat ongelman aiheuttamiin kansanterveydellisiin ja –taloudellisiin sekä inhimillisiin vaikutuksiin,
- riittävien määrärahojen varaamista ja käyttämistä julkisten rakennusten peruskorjaamiseen,
- kosteus- ja home-ongelmien ehkäisyä, mikä edellyttää rahoituksen ohella rakentamismääräysten ja valvonnan tehostamista sekä perusteellista muutosta asenteissa,
- rakennusten suunnittelijoiden, rakentajien, valvojen, urakoitsijoiden sekä lupa- ja valvontaviranomaisten yhteistä pyrkimystä terveelliseen rakentamiseen, mikä edellyttää kaikille osapuolille kohdistettua oikeanlaista koulutusta ja ohjeistusta.
- kosteus- ja homeongelmien aiheuttamien terveyshaittojen nykyistä tarkempaa selvittämistä, sairauksien diagnostisointia, palvelujen kehittämistä ja altistuneiden ja sairastuneiden palvelujen turvaamista,
- home- ja kosteusvaurioista kärsivien ihmisten ongelmien myöntämistä, heidän aitoa kuulemistaan ja heidän tarvitsemiensa sosiaali-, terveys- ja muiden palvelujen kehittämistä ja palvelujen saannin varmistamista, ja
- kansalaisjärjestöjen asiantuntemuksen hyödyntämistä ja viranomaisten ja järjestöjen yhteistyön tiivistämistä.

ALLERGIA- JA ASTMALIITTO RY

HENGITYSLIITTO RY

Paula Hellemaa
Järjestöpäällikkö

Mervi Puolanne
Järjestöjohtaja

- Liite 1 Home- ja kosteusvaurioiden ehkäisy ja korjaus
Liite 2 Home- ja kosteusvaurioiden aiheuttamien terveyshaittojen selvittäminen ja palveluiden kehittäminen
Liite 3 Vireillä ja suunnitteilla olevat hankkeet

Home- ja kosteusvaurioiden ehkäisy ja korjaus

Allergia- ja Astmaliitto sekä Hengityслиitto ovat huolissaan siitä, että kaikki viranomaiset, rakennuttajat ja rakentajat tai terveydenhuollon ammattilaiset tunnusta rakennusten kosteus- ja homevaurioiden vakavuutta. Kosteus- ja homevaurioituneissa rakennuksissa altistuu päivittäin satoja tuhansia suomalaisia. Selvää on, että homevaurioituneet rakennukset aiheuttavat altistuneille ihmisille oireita ja sairauksia.

- Korjausvelka kunnilla on suuri ja osa kunnista tarvitsee valtion tukea rakennustensa korjauksiin. Valtion talousarvioon tulee varata seuraavan kymmenen vuoden ajaksi vähintään 100 miljoonan euron vuosittainen määräraha, jolla kuntien opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen rakennuksiin kohdistuvia korjauksia voidaan avustaa. Korjausavustuksille tulee asettaa tiukat myöntämisperusteet. Tuen saannin perustana pitää olla perusteellisesti tehdyt kuntotutkimukset ja niihin pohjautuva laadukas korjaussuunnittelu. Lisäksi korjausten valvontaan työmaalla pitää osoittaa pätevä henkilö. Kuntotutkijoille, korjaussuunnittelijoille, korjaustyömaiden valvojille ja urakoitsijoille on pikaisesti osoitettava mahdollisuus lisäkoulutukseen ja pätevistä henkilöistä tulee olla viranomaisten ylläpitämä ja kansalaisten käytettävissä oleva julkinen rekisteri.
- Kunnille tai taloyhtiöille osoitettujen tukien perustana pitää olla toteutunut rakennuksen kuntotutkimus. Minkään tasoista tukea tai avustusta - esimerkkinä energia- tai hissiavustus taloyhtiöille - ei saa antaa kiinteistölle, joka ei ole tehnyt 10 vuoden sisällä talon rakenteisiin ja järjestelmiin kohdistunutta kuntoarviota. Tulevaisuudessa kuntien ja valtion antamat erilaiset avustukset tulee kohdentua erityisesti ennaltaehkäisevään ja ennakoivaan kiinteistönpitoon.
- Kosteudenhallinta uudisrakentamisessa on saatava hallintaan välittömästi. Rakennusluvan myöntämisen perusteena pitää olla hyvin tehdyt rakenne- ja erityisesti kosteudenhallintasuunnitelmat, jotka puolueeton tarkastaja on ennen rakennusluvan myöntämistä tarkistanut. Lisäksi jokaiselle työmaalle on osoitettava erityinen kosteushallinnasta vastaava valvoja. Kosteudenhallintasuunnitelman toteutumista tulee seurata jokaisessa työmaakokouksessa ja viranomaisen suorittamassa työmaavalvonnassa.
- Kuntien rakennusvalvonnan kosteudenhallintaosaamista pitää lisätä, koska rakennusvalvojilla on mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen ohjauksen ja neuvonnan avulla. Lisäksi heillä pitää olla käytännön keinoja vaikka sulkea työmaa, jos kosteudenhallinta ei ole työmaalla kunnossa.
- Kuntien terveydensuojeluviranomaisilla on jo tällä hetkellä lakeihin ja asetuksiin perustuvia keinoja vaikuttaa niin kuntien rakennusten kuin myös asuntojen terveellisyteen. Nämä keinot tulee ottaa käyttöön täysimääräisesti ja viivytyksettä.
- Kuntien terveystarkastajille tulee saada mahdollisimman nopeasti tietoa homevaurioituneiden rakenteiden desinfiointiin käytetyistä biosideistä. Biosidejä käytetään melko yleisesti homevaurioituneiden tilojen desinfiointiin, mutta tutkimustietoa niiden vaikutuksista tilojen käyttäjiin ei ole tarpeeksi laajasti olemassa. Terveystarkastajilla ei ole myöskään käytössään mittausmenetelmiä, joiden perusteella viranomainen voisi tehdä johtopäätöksiä desinfiointujen tilojen turvallisuudesta. Käytettävien kemikaalien vaikutuksista pitää saada lisää tutkimustietoa, jonka perusteella on laadittava tarpeelliset

ohjeistukset ja säädökset. Esimerkiksi rakennusten elinkaaren aikaiselle rakennusmateriaalien kemikaalikäsittelylle on säädettävä kirjaamisvelvoite.

- Rakennusten omistajilla, kunnilla tai yksityisillä tahoilla, ei tällä hetkellä ole riittävästi tietoa sisäilmaongelmista. Kuntia varten aluehallintoon tulee perustaa vähintään 15 erityisasiantuntijan virkaa, jotka ohjaavat kuntien päättäjiä sisäilmaongelmien hoidossa. Neuvonnan lisäksi heidän tehtävänään olisi kouluttaa kuntien päättäjiä ja virkamiehiä sisäilma-asioissa. Vastaavasti asunto-osakeyhtiöitä ja pientalo-omistajia varten kuntiin tulee perustaa sisäilma-asioissa neuvovien asiantuntijoiden virkoja.

- Liitot kiirehtivät Asumisterveysohjeen ajantasaistamista ja sitovuuden vahvistamista. Liitot edellyttävät ohjeen muuttamista asetuksen tasoiseksi määräykseksi.

- Kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli kansalaisten ohjauksessa ja neuvonnassa arjen rakentamis- ja asumisongelmissa kuten Allergia- ja Astmaliiton ja Hengityслиiton sisäilma- ja korjausneuvontatoiminnalla. Neuvontaa on annettu vuodesta 1998 RAY:n tukemana.

Liite 2

Kosteus- ja homeongelmien terveyshaittojen selvittäminen ja palveluiden kehittäminen

Allergia- ja Astmaliiton ja Hengityслиiton käytännön sosiaali- ja terveysturvaan sekä asuntojen korjauksiin liittyvässä neuvontatyössä on käynyt ilmeiseksi, että kosteus- ja homevaurioista aiheutuneiden oireiden yhteyksiä sairastumiseen ei tunnisteta eivätkä tuen tarpeessa olevat ole tulleet kuulluiksi. Sisäilmaongelmille altistuminen aiheuttaa ryhmän oireita ja sairauksia, joista käytetään monia eri määritelmiä, nimityksiä ja erilaisia diagnooseja. Usein niitä ei aseteta lainkaan. Osa altistuneista oireilee ja sairastuu niin pahasti, että he menettävät työnsä, opiskelu-, koulu- tai päiväkotipaikkansa tai kotinsa. Joidenkin kohdalla toteutuu lopulta pahin mahdollinen, yhteiskunnasta syrjäytyminen. Altistuneet ja sairastuneet tarvitsevat apua ja he tarvitsevat sitä nyt, nopeasti ja konkreettisesti.

- Home- ja kosteusvaurioihin liittyvät sairaudet on tunnistettava ja sairaudet diagnosoitava, jotta sairastuneet saavat tarvitsemansa sosiaali- ja terveysturvan.
- Terveysturvalle on osattava luopua oireiden aiheuttajan metsästyksessä sisäympäristöstä, jos sellaista ei vain löydy sisätiloissa poikkeavan herkästi oireilevilla ihmisillä, vaan voimavaroja tulee kohdistaa oireilevien työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen sekä hoitoon ja tukeen.
- Lisäksi on selvitettävä sisäympäristössä käytettyjen kemikaalien haittavaikutuksia terveyteen ja annettava asiasta tarpeelliset ohjeet ja määräykset.
- Oireilevien ja sairastuneiden työ- ja toimintakyvyn edistäminen ja niiden kehittäminen on nostettava keskiöön toimenpidelistalle ja sille on määriteltävä keinot ja vastuutahot. Voimavaroja tulee kohdistaa oireilevien työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen sekä hoitoon ja tukeen. Uusia toimintamalleja ja työkaluja pitäisi kehittää heidän hoitamisekseen.

Asiantuntijoiden ja muiden toimijoiden osaamisen kehittäminen

- Toimenpide-ehdotuksiin on sisällytettävä sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntäminen. Lisäksi sosiaalityön auttamismenetelmiä ja ohjeistusta on kehitettävä asiakasryhmän tarpeisiin. Näillä toimenpiteillä voidaan varmistaa, että sairastuneet tulevat kohdatuksi, autetuksi ja estää heidän syrjäytymisensä.
- Liitoissa oleva asiantuntijuus ja tietämys sekä kokemus altistuneiden ja sairastuneiden arjesta on käytettävissä tarjolla oleva resurssi, jota kannattaa hyödyntää vietäessä toimenpiteitä käytäntöön.

Perustelut

- Home- ja kosteusvaurioihin liittyvien sairauksien tunnistaminen ja sairausdiagnoosien puute ovat este sairastuneiden sosiaali- ja terveysturvan toteutumiselle. Pahimmillaan ongelmat ovat niin invalidisoivia, että sairastuneet menettävät terveytensä lisäksi hoitopaikkansa, oppimis-/opiskelu- ja työympäristönsä, työnsä ja kotona sairastuneet kotinsa. Sairastuneet aikuiset, lapset ja jopa kokonaiset perheet ovat vaarassa pudota yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle, köyhtyä ja syrjäytyä.

- Tutkimusraportissa nostetaan merkittäväksi haasteeksi sisätiloissa poikkeavan herkästi oireilevat ihmiset. Uusia toimintamalleja ja työvälineitä pitää kehittää heidän hoitamiseksi. Liitot vaativat, että oireilevien ja sairastuneiden työ- ja toimintakyvyn edistäminen ja niiden kehittäminen nostetaan keskiöön toimenpidelistalle ja sille määritellään keinot ja vastuutahot.
- Työelämässä olevien ja työpaikoilla oireilevien on vaikea päästä yhteiskunnan turvaverkkojen suojiin, koska lainsäädännön näkökulmasta ei ole kyse työkyvyttömyydestä vaan työpaikkakyvyttömyydestä. Sairastunut ei saa korvausta eikä toimeentuloturvaa tapaturmavakuutuslain mukaisesta työkyvyttömyydestä eikä sairaskorvauslain mukaisesta sairaudesta. Nykyisessä ammattitautilainsäädännössä on olemassa selkeä epäkohta, jonka mukaan työntekijä ei ole oikeutettu lainmukaisesti korvauksiin, jos hän pystyy työskentelemään altisteettomissa olosuhteissa. Käytännössä terveiden työtilojen järjestäminen on vaikeaa. Ongelman jatkuessa pitkään ratkaisemattomana sairastuneen terveydentila heikkenee, oireet lisääntyvät ja hankaloituvat. Työ- ja toimintakyvyn sekä toimeentulon ja arjen ongelmat kasaantuvat.
- Tällä hetkellä työssä sisäilmasta sairastuneet ovat joutuneet pahimmillaan vuosia kestäväan, valitus- tai muutoksenhakukierteeseen vakuutusjärjestelmissä. Vakuutusjärjestelmän, hoidon ja kuntoutuksen korvausjärjestelmän kehittämistä on kiirehdittävä. Oikea-aikaisen kuntoutuksen kehittämiseksi tarvitaan asiakasryhmälle sopivia menetelmiä ja moniammatillisia toimintamalleja työhön paluun ja toimintakyvyn varmistamiseksi.
- Jo sairastuneille, työ- ja toimintakykynsä menettäneille, työpaikkakyvyttömille tai homeloukussa oleville ihmisille, on pikaisesti luotava palveluohjausmalli. Oikea-aikaiset ja asianmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, tuki ja turva ehkäisevät asiakasryhmän jo käynnistynyttä sosiaalista syrjäytymistä.

Asiantuntijoiden ja muiden toimijoiden osaamisen kehittäminen

- Tilanteissa, joissa perheen koti ja koko omaisuus on menetetty, sosiaalityön auttamismenetelmät ovat välttämättömiä, jotta estetään perheen syrjäytyminen. Toimenpide-ehdotuksiin on sisällytettävä sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntäminen. Lisäksi sosiaalityön auttamismenetelmiä ja ohjeistusta on kehitettävä asiakasryhmän tarpeisiin. Näillä toimenpiteillä voidaan varmistaa, että sairastuneet tulevat kohdatuksi, autetuksi ja estää heidän syrjäytymisensä.
- Kansalaisjärjestöt ovat merkittäviä toimijoita sairastuneiden etujen ja oikeuksien ajajina. Liitoissa on asiantuntijoita, asiantuntemusta sekä tietoa liittyen kosteus- ja homevaurioista altistuneiden ja sairastuneiden arjesta.

Vireillä ja suunnitteilla olevat hankkeet

1. Sisäilma- ja korjausneuvontapalvelut

Hengitysliiton (v:sta 1995) ja Allergia- ja Astmaliiton (v:sta 1997) yhteinen Sisäilma- ja korjausneuvontapalvelut (v:sta 2010) kerää uusimman sisäilma- ja homeongelmiin liittyvän tiedon, ohjaa ja neuvoo erityisesti hengityssairaita ongelmassa sekä vaikuttavat asiantuntijana hyvän sisäilman puolesta.

2. Vertaistoiminta

Vertaisryhmiä on eri puolilla Suomea 17-20. Hengitysliitto ja Allergia- ja Astmaliitto ovat kouluttaneet vertaisryhmien vetäjiä ja järjestäneet heille työnohjausta vuodesta 2008.

3. Homeloukku ja Terveys -hanke

Homeloukku ja Terveys (HoTes) on Hengitysliiton ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Ympäristöterveyden osaston (YMTÖ) yhteishanke, jossa tutkitaan mikrobialtistusta vakavasti kosteusvaurioituneissa rakennuksissa (10-15 kohdetta vuosittain). Hanke käynnistyi vuonna 2008 ja jatkuu edelleen. Tutkimuksessa seurataan asukkaiden terveydentilaa sekä ennen korjauksia että niiden jälkeen. Tavoitteena on löytää yhteys havaittujen terveyshaittojen ja mitatun mikrobialtistuksen väliltä. Hankkeen tarkoituksena on, paitsi selvittää rakennusten mikrobialtistuksen vaikutusta asukkaiden terveyteen, myös avustaa vaurioituneiden rakennusten asukkaita korjausten suunnittelussa ja rahoituksen hakemisessa. Hankkeen aineiston keruu on puolessa välissä.

4. Homesairastuneiden vertais- ja tukiverkosto -hanke

Hengitysliitto on hakenut Raha-automaattiyhdistykseltä Homesairastuneiden vertais- ja tukiverkosto -hanketta vuosille 2013-2015.

Projektin tavoitteena on tukea ja edistää kosteus- ja homevaurioista terveyshaittaa kokeneiden ja sairastuneiden hyvinvointia ja ehkäistä sosiaalista syrjäytymistä.

Tavoitteena on selvittää syrjäytymismekanismi: saada tietoa kohderyhmän ongelman laadusta ja sen yhteiskunnallisesta merkittävytydestä. Projektissa nostetaan esiin ne ongelmat ja turvaverkkojen ja palveluiden aukot, jotka syrjäyttävät kohderyhmän oikea-aikaisista ja asianmukaisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, tuesta ja turvasta.

Tavoitteena on kehittää hyviä käytäntöjä ja ohjausmalleja kohderyhmän palveluohjaukseen yhteiskunnan ja 3. sektorin tukijärjestelmien kanssa. Lisäksi tavoitteena on tukea kohderyhmän järjestäytymistä ja kehittää toimintamalleja vertaistoimintaan.

Projektissa on kaksi vaihetta

1. Selvitysvaihe (2013), jossa selvitetään

1.1. kosteus- ja homevaurioista terveyshaittaa kokevien ja sairastuneiden turvaverkkojen ja palveluiden aukot.

1.2. kohderyhmän tarvitseman palvelujärjestelmän palveluohjauksen aukkoja ja laatua.

2. Tuki- ja turvaverkoston sekä palveluohjauksen kehittäminen, jossa

2.1. Mallinnetaan ja arvioidaan kohderyhmän sosiaali- ja terveysturvan sekä muiden palveluiden palveluohjausta (2014).

2.2. Kokeillaan ja toteutetaan malleja ja hyviä käytäntöjä projektin aikana varmistuvissa kunnissa, vaikuttaa yhteiskunnan tukijärjestelmiin ja sosiaaliturvan ajantasaistamiseen (2014-2015).

2.3. Kehitetään ja otetaan käyttöön haastavan kohderyhmän hyvinvointia ja syrjäytymistä ehkäiseviä vertaistoiminnan muotoja (2013-2015).

5. Sisäilma-asiantuntijuuden vahvistamiseen

Allergia- ja Astmaliitto on hakenut RAY:ltä avustusta allergisten ja astmaa sairastavien lähtökohdista tehtävään asiantuntijuuden kehittämiseen ja syventämiseen. Toiminnolla ei tehdä mitään nykyrahoituksen piirissä olevaa, vaan tavoitteena on vahvistaa kansalaisjärjestön roolia problematiikkaan liittyvässä asiantuntijuudessa ja edunvalvonnassa sekä turvata yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanava potilaan lähtökohdista.